

Lichterveldenaars verlaten Lichtervelde

Was de goede oude tijd werkelijk zo goed?

Frans Vanzieleghem

Rond de eeuwwisseling is het met de economie in Vlaanderen niet zo bijzonder goed gesteld. Vooral in midden West-Vlaanderen waar weinig of geen industriële tewerkstelling is, biedt het traditionele bestaan in de landbouw voor velen geen toekomst meer. Tal van gezinnen trekken dan ook weg. Op de zoektocht naar een beter bestaan verlaten velen niet alleen de vertrouwde dorpsomgeving, maar verbreken ze voor goed ook de band met de grond die generaties lang werk, eten en inkomen verschaftte. Velen keren het bestaan op een armtierig 'postje' de rug toe en worden fabrieksarbeider in een van de industriesteden van Wallonië of Noord-Frankrijk.

1 Op zoek naar een beter bestaan

Belgische arbeiders vertrekken vooral naar Frankrijk. Reeds in 1886 zijn er in Frankrijk 482.000 Belgen als arbeider tewerkgesteld. Voor Lichtervelde alleen al staan tussen 1883 en 1900 in het boek der uitwijkingen op de gemeente 117 inwoners die zich in Noord-Frankrijk vestigen. Tussen 1900 en 1914 zijn er dat nog eens 172. Tevens zijn er enkele landbouwersgezinnen die definitief naar Picardië uitwijken.

2 La France, le Nord, le Pas de Calais...

De meeste arbeiders gaan werken in de vele textielateliers om en rond Tourcoing en Roubaix, bij de aanleg van spoorwegen en in de steenkoolmijnen van de Pas de Calais. Ze vestigen zich alleen of met de familie in de dicht bevolkte Noord-Franse agglomeratie. Plaatsnamen als Marquette, Lambersart, Wattrelos, Armentières, Croix, La Madeleine, Marq-en-Barœul, Roubaix, Halluin, Wambrechies, Loos, Sallaumines, Rouvroy en andere komen frequent voor in de emigratieregisters.

Henri Depuydt, beenhouwer en herbergier (°Lichtervelde 14 december 1861) vertrekt op 2 januari 1905 naar Lys-lez-Lannoy (Nord). Met zijn vrouw Maria Vandenberghe (°Ruddervoorde 1 juni 1867) en hun acht kinderen, Jules, Oscar, Marie, Zulma, Blanche, Andre, Pierre en Gaston vestigt hij zich in de rue de Lannoy te Lys.

Richard Vermeersch en Marie Vandenberghe vertrekken op 23 oktober 1902 met hun vier kinderen naar Roubaix, rue de l'Epaule 72.

Emiel Ackx gaat op 23 maart 1912 met vrouw en drie kinderen naar Vendin-le-Vieil in de Pas-de-Calais. Ook Georges Depoorter vertrekt naar de Pas-de-Calais op 6 december 1911 en vestigt zich met vrouw en kind in Sallaumines. Wellicht vonden ze er werk in de steenkoolmijnen.

De emigranten worden er al niet veel beter aanzien dan de vele immigranten of gastarbeiders die vandaag de dag in ons land werken. Men dient er rekening mee te houden dat de Vlaamse arbeider soms door de Franse werkgevers uitgespeeld wordt tegen het eigen Frans personeel. De Vlaamse boerenarbeiders hebben immers geen industriële traditie. Als 't moet, zal de Vlaming genoeg nemen met een minder loon dan de Fransman en desnoods wat langer of harder werken. Staken kent hij niet en aan zijn patroon blijft hij trouw. Het spreekt vanzelf dat een dergelijke mentaliteit niet altijd naar de zin is van de omgeving waar onze mensen gaan werken en wonen. Anti-Belgische manifestaties zijn dan ook geen uitzondering.

3 Seizoen- en pendelarbeid

Naast de emigranten zijn er uiteraard ook pendelaars die wekelijks of per seizoen naar Noord-Frankrijk vertrekken om in dezelfde ateliers te werken.

Een totaal ander fenomeen is de seizoenarbeid. Landarbeiders, steenbakkers en astemannen emigreren nooit definitief en de gemeentelijke administratie schrijft ze dan ook niet bij de uitwijkelingen in. Zij gaan slechts om den brode en voor een korte tijdspanne naar Frankrijk terwijl hun gezinnen hier blijven.

Bij het begin van de eeuw zijn er om en bij de 14 000 West-Vlaamse seizoenarbeiders in Frankrijk. Uit Lichtervelde alleen al zijn er ca. 600 die ieder voorjaar vertrekken en *het seizoen gaan doen*. Het fenomeen seizoenarbeid neemt dermate grote proporties aan dat het bisdom Brugge vanaf 1902 een reizend priester aanstelt voor de zielzorg van deze groep. Roeselarenaar Edmond Denys wordt de eerste aalmoezenier van de *Franschmans*¹.

Voor de trek op gang komt, laat de bisschop in alle kerken een herderlijke brief aflezen, opgesteld door *Pasterke Denys*:

Beminde parochianen

't Is omtrent dezen tijd van 't jaar dat er vele werkmenschen van . . . naar Vrankryk gaan om op hofsteden of in steenovens te werken. De lessen en levensregels die over eenige jaren hier van dezen preekstoel afgelezen wierden schijnen allengskens vergeten te geraken en 't is noodig van ze een keer te herhalen of te vernieuwen. . .

Na deze inleiding volgen gedetailleerde instructies over zondagwerk, vleesderven, mishoren e.d.m. en de brief eindigt met volgende vermaning:

. . . maar als men met zekerheid kan voorzien of bij ondervinding weet dat men in Vrankryk in de onmogelijkheid zal zijn van de wetten van de H. Kerke te onderhouden, niemand mag naar Vrankryk gaan werken tenzij voor goede en zware redens, bij voorbeeld om zijne schulden te kunnen betalen, om te kunnen voorzien in zijn eigen onderhoud of in 't onderhoud van vrouw en kinders of van zijn ouders of om wat geld te gaan winnen voor een goed huwelijk aan te gaan, enz. . .

Nog tot in de tweede helft van de twintigste eeuw vertrekt jaarlijks vanuit Lichtervelde een van de omvangrijkste groepen van seizoenarbeiders, grondwerkers en steenbakkers vanaf de lente naar Frankrijk voor de bieten in de Aisne of de oogst in Picardië. Tegen de eerste helft van december is praktisch iedereen weer thuis. Hier wor-

den ze *Franschmans* of *trimards* genoemd, ginds spreekt men van *les Flamens*, *les aoûterons* of eenvoudigweg van *les Belges*.

4 Landbouwers

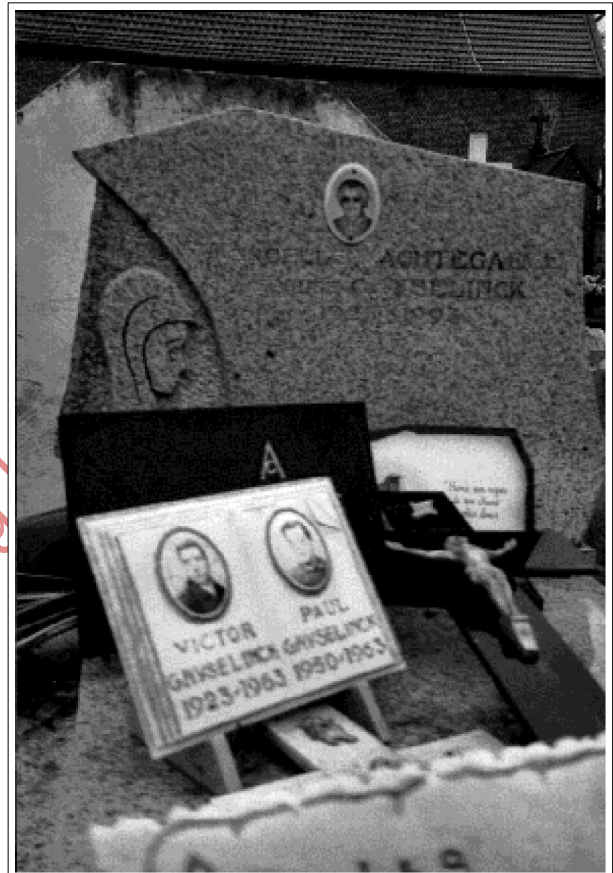
Een speciaal aspect van de emigratie vormt de emigratie van landbouwers naar Frankrijk. Vooral in de jaren na de Eerste Wereldoorlog, als de rangen van de Franse boeren door de oorlog sterk zijn uitgedund, doet zich het fenomeen voor. Er zijn hofsteden onbemand en Vlamingen hebben geen slechte reputatie als landbouwers. Maar ook reeds voor 1914 zijn er gezinnen die dieper Frankrijk intrekken.

Het gezin Fiems-Decock vertrekt op 14 oktober 1904 uit Lichtervelde naar Trocy par Lizy sur Ourcq (Seine et Marne).

Henri Reynaert vestigt zich met zijn gezin, acht personen, op 1 januari 1911 in Turcoi, canton Tricot (Oise).

De familie Fiems-Lievens vertrekt op 11 april 1914 naar Abbécourt (Oise)

Aloïs Ghyselinck vertrekt met zijn familie op 29 september 1913 naar Hargicourt (Aisne). Op het kleine kerkhofje van Hargicourt vonden we in juli 2000 begraafplaatsen van de familie terug (Victor Ghyselinck 1923-1963, Paul Ghyselinck 1950-1963, Marcella Nachtegale épouse Ghyselinck 1923-1993). De familie woont nu in de buurt van Montdidier.

In Lichtervelde geboren, in Hargicourt begraven.

5 Naar Amerika ...

De periode van 1900 tot 1914 is uitzonderlijk vruchtbaar voor het uitwijken naar de Verenigde Staten en naar Canada. In deze periode vertrekken niet minder dan 298 Lichterveldenaars over de oceaan. Op een bevolkingscijfer van ongeveer 6500 personen betekent dit bijna 5% . De meeste uitwijkelingen zijn landwerker, landarbeider, dagloner, dienstknecht, koewachter, kantwerkster, werkster of werkman.

Henri Wybo, 26 jaar oud, cichoreidroger vertrekt in april 1903 uit Lichtervelde naar Michigan. Zes maanden later gaan zijn vrouw Sidonie Casier (23 jaar) en de twee kinderen Willem en Maria hem achterna.

Victor Vermeersch, 30 jaar oud, boerenknecht en zijn vrouw Maria Dedeyne, 23 jaar, kantwerkster van beroep vertrekken samen op 15 maart 1906 naar Amerika. In no-

vember 1911 komen ze voor een klein jaar terug en vertrekken opnieuw in oktober 1912.

Henri Wancket, 24 jaar en landwerkmán, vertrekt naar Detroit in 1906, komt terug in 1911 om te trouwen. Samen met zijn kersverse bruid, Maria Verougstraete, vertrekt hij nog hetzelfde jaar opnieuw naar de States.

6 ... of dichtër bij huis

Niet alleen naar Frankrijk of Amerika wordt verhuisd, sommigen blijven in eigen land en gaan hun geluk beproeven in de grootstad. Tussen 1900 en 1914 vertrekken 104 Lichterveldenaars definitief richting Brussel.

Wie de optelsom maakt, komt tot een totaal van minstens 574 mensen die het *landelijke Lichtervelde uit de goede oude tijd* verlieten, op zoek naar een beter leven, meer werk, welstand en geluk.

Was die goede oude tijd dan werkelijk zo goed?

Heemkundige kring Karel Van de Poel

ⁱNa de Eerste Wereldoorlog vestigde hij zich in Lichtervelde, waar hij overleed in 1923. Aan zijn woonhuis in de Hazelstraat werd in 1958 een gedenkplaat aangebracht. Voor meer gegevens over leven en werk van deze dynamische priester, zie: VAN DEVYVERE F.: Pasterke Denys, Aalmoezenier van de Vlaamse seizoenarbeiders in Frankrijk in Eerste Jaarboek van de Heemkundige Kring Karel Van de Poele, Lichtervelde, 1985, p. 21 e.v.

Heemkundige kring Karel Van de Poele